

VOORWOORD

Ik was een vroegrijpe dertienjarige toen mijn broer, zijne heiligheid de veertiende Dalai Lama, zijn land onder bescherming van de duisternis moest verlaten. Ik reisde met mijn moeder en zussen, die, tot mijn grote vermaak, om niet op te vallen als jongens waren verkleed. Mijn moeder was bang dat ik door mijn gedrag en openhartigheid (een eigenschap die ik nog steeds heb) onze identiteit zou verklappen. Ze had zich echter geen zorgen hoeven maken, want ik was te zeer onder de indruk van de Khampa-strijders die met ons meereisden, hun wapens en de camera om mijn nek. In zijn boek *Vrijheid in ballingschap* schrijft mijn broer over zijn gevaarlijke ontsnapping en hoe gespannen hij was geweest tijdens de reis, maar voor mij was het het mooiste avontuur dat een jongen van mijn leeftijd kon beleven. Ik besef dat dit oneerbiedig klinkt, maar ik geloof er heilig in dat als mijn broer in Lhasa was gebleven en hetzelfde pad als zijn voorgangers had gevolgd, de wereld nooit het geluk had gehad deze fantastische man te leren kennen.

Door een bijzondere daad van moed en vriendelijkheid van de Indiase regering – zij verleende de Dalai Lama en zijn gevolg asiel – veranderde de loop van onze geschiedenis. Zeventig jaar later hebben we met veel inspanningen een bescheiden plek veroverd om de Tibetaanse cultuur en Tibetaanse gebruiken te onderrichten, te koesteren en te beschermen. Maar tegen welke prijs? Onze mensen wonen verspreid over de wereld, we hebben geen eigen land en sinds het vertrek uit Lhasa heb ik, net als duizenden andere Tibetanen, geen paspoort meer. (Tibetanen in balling krijgen een identiteitskaart als officieel document.) In de jaren zeventig meldde ik me als vrijwilliger aan voor Establishment 22 van de Special Frontier Force (SFF), een geheim eliteregiment met Tibetaanse commando's dat deel uitmaakt van het Indische leger. Hoewel het werd opgericht om tegen het Chinese leger in Tibet te vechten, heeft het op vele strijdtoneelen gestaan, behalve op dát specifieke toneel. In die tijd probeerden de Tibetanen in ballingschap er alles aan te doen wat in hun vermogen lag om hun land terug te krijgen. In de beginjaren boden vrijwilligers aan om zonder betaling dienst te nemen in het leger; het enige wat ze wilden was tegen de Chinezen vechten. Sommigen verbaast het misschien dat de jongste broer van de Dalai Lama een gewelddadiger pad koos. Maar voor de leden van onze familie is dat niet zo ongewoon; wij zijn allemaal onze eigen weg gegaan, waarbij we allemaal de Tibetaanse zaak dienden. Ook al leken er soms oplossingen mogelijk en deden zich enkele bemoedigende ontwikkelingen voor, de Tibetanen in Tibet hebben nog steeds niet de vrijheid om hun geloof uit te oefenen en volgens hun eigen cultuur te leven. Maar de menselijke geest neemt daar geen genoegen mee. Het punt waar we elkaar telkens weer vinden is mijn oudste broer, zijne heiligheid

Tenzin Choegyal (Ngari Rinpoche) met zijn oudere broer, de Dalai Lama, in burgerkleding tijdens hun ontsnapping uit Lhasa, 1959.

de veertiende Dalai Lama. Zijn onvermoeibare inzet om voor zijn volk te vechten en ons over het rechtschapen pad van dharma en menselijke ethiek te leiden, is zelfs een voorbeeld voor zijn lasteraars geworden.

Ik heb dit boek oarmrd vanaf de dag dat het eerste zaadje werd geplant, omdat het verhaal van zijne heiligheid belangrijk is voor de hele mensheid. En wie kan dat verhaal beter vertellen dan Tenzin Geyche Tethong, een oude vriend en een onverzettelijk lid van de Tibetaanse

heersende klasse. Zijn familie heeft een belangrijke rol gespeeld in de geschiedenis van Tibet en heeft onder verschillende Dalai Lama's gediend. Hij volgde de familietraditie en maakte bijna veertig jaar lang als persoonlijk secretaris dienst uit van het gevolg van zijne heiligheid. Door de jaren heen hebben we de grootste vreugde en het diepste verdriet met elkaar gedeeld als vrienden, collega's en inmiddels gepensioneerde mannen. In een van mijn moeilijkste perioden, toen ik aan depressies leed, kwam Tenzin Geyche-la mij opzoeken en spoorde me aan om met hem mee te gaan wandelen of zwemmen. Op een keer, toen ik zijn verzoek bleef negeren, draaide ik me om en zag dat hij een handstand maakte om mijn aandacht te trekken. In die tijd was hij nog een monnik en droeg hij een habijt, dus ik barstte in lachen uit en gaf toe aan zijn verzoek. Het maken van dit boek heeft ons de kans gegeven uren met elkaar te discussiëren en herinneringen op te halen aan zulke voorvallen, waarbij ik hem vaak in de maling nam, maar zo was onze verhouding in die meer dan vijftig jaar. We hopen dat we met dit boek een verslag hebben geschreven van het Tibetaanse leven met aan het roer onze spiritueel leider, mijn oudste broer, zijne heiligheid de veertiende Dalai Lama van Tibet.

TENZIN CHOEGYAL, NGARI RINPOCHE

ZIJNE HEILIGHEID ZOALS IK HEM KEN

In de winter van 1962–1963 kwam ik voor het eerst met de bus uit Pa-thankot in Dharamsala aan. De eerste blik die ik op de bergen wierp toen we het Kangra-dal in reden, gaf me een blij gevoel. McLeod Ganj, of Boven Dharamsala zoals het toen werd genoemd, was een verlaten, bijna uitgestorven stadje. Toen we stroomopwaarts naar Kotwali Bazaar reden, was er niet veel bijzonders te zien, behalve een paar gebouwen aan de noordkant van de weg, waaronder het houten pakhuis vol curiosa, de Nowrojee General Store, en een paar overgebleven, door Britten gebouwde huizen. Er ging maar één keer per dag een bus naar Delhi en vanaf McLeod Ganj vertrokken er een paar naar Kotwali Bazaar. Dharamsala leek weggestopt en had nauwelijks contact met de buitenwereld. Na een steile klim van een kwartier vanaf McLeod Ganj kwamen we aan bij Swarg Ashram, het huis waar zijne heiligheid tot 1967 woonde met zijn naaste familieleden, de Meester van Gewaden, van het Ritueel en van de Keuken, secretarissen, vertalers en persoonlijke assistenten. Dit zou ook mijn huis worden. Als jongste lid van zijn privé-kabinet kreeg ik een ‘personeelswo-ning’ op het terrein. In die tijd was dat een kamer die niet groter was dan 2 bij 3 meter die ik deelde met de eerwaarde Lobsang Gawas, de oudste assistent van zijne heiligheid. Omdat er niet genoeg ruimte was voor twee bedden, sliepen we in een stapelbed, ik bovenin. Onze wc was een klein gebouwtje niet ver van onze kamer die we moesten delen met anderen die ook in Swarg Ashram woonden. Er was maar weinig tijd om te klagen over het gebrek aan comfort, want er was zo veel te doen! En zijne heiligheid, die in de prachtige paleizen Potala en Norbulingka had gewoond, paste zich ten slotte ook zonder klagen aan zijn nieuwe woning aan (die heel wat te wensen overliet).

Toen ik bij zijn kabinet begon, waren we nog maar met z’n vieren: de eerwaarde Kungo Tara, kabinetschef en een voormalige collega van mijn vader; Kungo Rinchen-la (Sadhutsang), die hielp met de Engelse correspondentie; en Champa Yonten-la en ik, de twee klerken voor de Tibetaanse en Engelse afdelingen. En omdat Champa Yonten-la zo’n bij-zonder mooi handschrift had, kreeg hij de bijnaam ‘de Tibetaanse typ-machine. De honden van zijne heiligheid – twee Lhasa apso-honden die luisterden naar de namen Sangye en Tashi (een cadeautje van Tenzin Norgay, de Nepalese sherpa die samen met Edmund Hillary als eerste

De veertiende Dalai Lama met zijn gebedssnoer, of *mala*, in de gebedsruimte van zijn privéresidentie. Dharamsala, 2004.

de Mount Everest had beklommen) hielden ons ook gezelschap, en later kwam daar ook nog een kat bij die zich prima bij ons thuis voelde. We leefden in heel bescheiden omstandigheden, maar we waren enorm gepassioneerd en toegewijd aan ons werk. Zijne heiligheid was pas 23 jaar toen hij uit zijn eigen land moest vluchten, maar hij had een vooruitziende blik: hij wist dat de 80.000 vluchtelingen die vanuit Tibet naar India waren gevlucht voordat de Chinezen de grens hadden gesloten, zich in India moesten aanpassen en er moesten wonen. In de beginjaren van de ballingschap richtten wij ons voornamelijk op het opzetten van systemen, instituties en organisaties. De Indiase regering was goed voor ons; we mochten onze eigen scholen stichten zodat de kinderen goed onderwijs zouden krijgen in de Tibetaanse leermethoden. Daarnaast richtten we boerengemeenschappen op waar Tibetanen zelfvoorzienend konden leven. Zijne heiligheid is de ruimhartige en vriendelijke houding van de Indiërs (toen zelf nog een jonge natie die pas twaalf jaar bestond) nooit vergeten, en hij heeft zichzelf meermalen een 'Zoon van India' genoemd. Naast het onderwijs richtte hij verschillende instituties op die gericht waren op de instandhouding van de Tibetaanse cultuur. Het eerste was het Tibetaans Instituut voor Podiumkunsten, dat het ook nu nog uitstekend doet. In de jaren 1968–1969 moest het instituut (dat destijds Drama School heette) vanwege verschillende problemen bijna zijn deuren sluiten, onder meer vanwege een verborgen machtsstrijd onder de leden. Ik meldde me aan om te proberen het instituut te redden en gelukkig ben ik daarin geslaagd. Ik ontmoette mijn toekomstige vrouw, Kalsang Chukie, een bekende zangeres, bij TIPA. We zijn in 1980 getrouwd, acht jaar nadat ze het instituut had verlaten, en nadat ik was uitgetreden als monnik..

Wij moesten zijne heiligheid ondersteunen bij al zijn taken. We moesten het voor de internationale gemeenschap aantrekkelijk maken om de Tibetaanse zaak te steunen of ons bezighouden met de verschillende organisaties en gemeenschappen binnen India. Zijne heiligheid schreef ontelbare brieven naar wereldleiders en ontving maar zelden een reactie. Dat waren moeilijke tijden.

In de vier decennia erna reisde ik veel en vaak met zijne heiligheid mee als zijn persoonlijk secretaris en tolk. Ik stond aan zijn zijde tijdens het komen en gaan van drie pausen, drie Amerikaanse presidenten, talloze staatshoofden, diplomaten, wetenschappers, kunstenaars, volgelingen

Toen ik werkzaam was voor het privé kabinet van zijne heiligheid, vergezelde ik hem in de beginjaren bij zijn meeste reizen, zowel in India als daarbuiten, en fungeerde ik in veel gevallen als zijn vertaler.

gen en andersdenkenden. Vanwege mijn positie, waarmee ik geluk had gehad omdat ik op het juiste moment op de juiste plaats was geweest, had ik een eersterangs zicht op het wereldgebeuren terwijl het zich aandiende. Maar het belangrijkste was dat ik onze geestelijke en wereldlijke leider kon dienen; een levende, ademende bodhisattva die ons in alles bijstaat. Maar ik loop op de zaken vooruit...

Op deze foto, genomen in Bodhi Gaya, zit ik gehurkt rechts onderaan naast de troon van zijne heiligheid. Naast mij, op de stoel, zit Sakya Trizin Ngawang Kunga, de 41e troonhouder van het Sakya-geslacht.